

१. विशेष इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री खिलराज रेग्मी
माननीय न्यायाधीश श्री बलराम के.सी
सम्बत् २०६३ सालको रिट नं. ०६३-ws-
००२५

आदेश मिति: २०६५।२।२५

विषय: उत्प्रेषण समेत ।

निवेदक: गीताकुमारी माझी समेत
विरुद्ध

बिपक्षी: प्रतिनिधिसभाका सभामुख श्री
सुभासचन्द्र नेम्वाङ्ग समेत

२०५९ साल असार मसान्तपछि
नियुक्त भएका आफूहरु जस्ता
कर्मचारीहरुलाई प्रतिस्पर्धाको
अवसरबाट बञ्चित तुल्याइएको र
कर्मचारी कर्मचारीबीच विभेदको
अवस्था सिर्जना गरिएको भन्ने
सन्दर्भ छ, कर्मचारीहरुका
बीचमा तहका आधारमा, जेष्ठताका
आधारमा वा नियुक्तिको प्रक्रिया
(स्थायी, अस्थायी, करार, ज्यालादारी
आदि) का आधारमा केही न केही
असमानता हुन्छ नै, त्यस किसिमको
विभेदलाई न त न्यायका दृष्टिले नै
अन्यथा भन्न सकिन्छ न त समानताको
सिद्धान्तले नै त्यसलाई विभेदको
श्रेणीमा राख्दछ । समानताको
सिद्धान्तले समानहरुका बीचमा
समानताको वकालत

गर्दछ । यसले असमानहरुका बीचमा पनि
समान व्यवहार गर्नु पर्दछ भन्ने मान्यता
बोकेको हुँदैन र यथार्थमा भन्नु पर्दा यो
व्यावहारिक र न्यायोचित दुबै हुँदैन ।
कर्मचारी पदपूर्ति गर्दा कर्मचारीको योग्यता,
अनुभव, उमेर जस्ता विषयमा निश्चित शर्त
तोकिन्छ र त्यही शर्तका आधारमा कुनै पनि
व्यक्ति आफू त्यसमा सहभागी हुन पाउने
नपाउने वा हुने नहुने कुराको स्वमूल्यांकन
गरी निर्णयमा पुग्दछ । कुनै पनि शर्त तोक्न
नपाउने गरी खुला व्यवस्थाको आग्रह गर्न
मिल्दैन । शर्त भनेको पदपूर्ति गर्ने संस्थाका
लागि मात्र होइन, स्वच्छ र स्वस्थ
प्रतिस्पर्धामा सहभागी हुने व्यक्तिका लागि
पनि उत्तिकै महत्वपूर्ण हुन्छ । यसले स्वच्छ
र स्वस्थ प्रतिस्पर्धाको प्रत्याभूति दिन्छ,
पदपूर्ति प्रक्रियालाई निश्चितता प्रदान गर्दछ
। त्यसैले पदपूर्तिका लागि शर्त नै तोक्नु
हुँदैन भन्नु न्यायोचित हुँदैन । प्रस्तुत
विवादका सन्दर्भमा हेर्दा अनुभवका आधारमा
अवसर प्रदान गर्ने गरी भएको नियमावलीको
व्यवस्थाले कुनै निश्चित व्यक्तिलाई मात्र
अवसर दिन खोजेको वा कसैलाई अवसरबाट
बञ्चित गर्न खोजेको वा कसैप्रति वदनीयत
राखिएको भन्ने देखिँदैन । त्यसले त धेरै
अनुभव प्राप्त गरेका कर्मचारीलाई अवसर
प्रदान गर्ने उद्देश्य लिएको देखिन्छ ।
त्यसलाई असमान व्यवहार गरिएको भनी
अर्थ लगाई कानूनको संकुचित व्याख्या गरिनु
हुँदैन । नियम २१३क. ले २०५९ सालको

समयसीमा तोकै त्यस अघि वहाल रहेका कर्मचारीहरुका लागि प्रतिस्पर्धामा सहभागी हुने अवसर प्रदान गरेको छ, जस अनुसार २०५९ साल असार मसान्तसम्म जुनसुकै प्रकारले नियुक्ति पाई सेवामा अविच्छिन्न रहेका कर्मचारी कसैलाई पनि विभेद गरेको अवस्था देखिँदैन । त्यसैले त्यस्तो कानूनी व्यवस्थालाई संविधान प्रतिकूल भन्ने निवेदन जिकीरसँग सहमत हुन सक्ने अवस्था देखिएन ।

यी निवेदकले चुनौती दिएको नियमावलीको नियम २६९क को हस्तान्तरण सम्बन्धी व्यवस्थालाई हेर्दा स्थानीय निकायले आफ्नै स्रोत साधनबाट गराउँदै आएको कुनै कार्य सेवा करारबाट, निजि स्तरबाट, सहकारी संस्था मार्फत वा अन्य कुनै तरिकाले गर्न गराउन कुनै संस्थासँग संभौता गर्न सक्ने, त्यसरी संभौता गर्दा त्यस्तो कार्यमा संलग्न स्थानीय निकायका स्वीकृत दरबन्दीमा रहेका कर्मचारी, स्रोत र साधन त्यस्तो संस्थालाई हस्तान्तरण गर्न सकिने र त्यसरी हस्तान्तरण गर्दा त्यस्तो कार्यमा संलग्न रहेका कर्मचारीको सेवा शर्त र सुविधामा कुनै प्रतिकूल असर नपर्ने समेतको व्यवस्था गरिएको देखिन्छ । यसरी कर्मचारीको सेवा शर्त र सुविधामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी प्रत्याभूति प्रदान गरिएबाट कानूनको त्यस व्यवस्थाले निवेदकहरुको जागिर जोखिममा पारेको भन्ने अवस्था नै देखिँदैन । सेवा शर्त र सुविधामा असर नपर्ने

भन्नाले सेवाको सुरक्षा प्रदान गरिएको भन्ने अर्थ लाग्छ । कुनै पनि कानूनी व्यवस्थाको मनोगत अर्थ लगाउनु हुँदैन, कानूनले स्पष्ट रूपमा कर्मचारीको सेवा शर्त र सुविधा समेतको प्रत्याभूति प्रदान गरेको विषयलाई मनोगत रूपमा अन्यथा अर्थबोध गरी परेको प्रस्तुत निवेदनको यो दावीसँग पनि सहमत हुन सकिएन । त्यस्तो दावीका आधारमा स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावलीको नियम २६९क को व्यवस्था संविधानसँग बाभिएको भन्न मिल्ने अवस्था पनि देखिएन ।

यी निवेदकहरुले चुनौती दिएको विराटनगर उप-महानगरपालिकाको पदपूर्ति समितिको सचिवालयद्वारा मिति २०६३।१।३ मा प्रकाशित आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षा सम्बन्धी सूचनालाई हेर्दा स्थानीय स्वायत्त शासन (तेस्रो संशोधन सहित) नियमावली, २०५६ वमोजिम सम्बत् २०५९ साल आषाढ मसान्तसम्म नियुक्त भई अविच्छिन्न रूपमा सोही पदमा कार्यरत कर्मचारीहरुबीच आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाबाट तपसीलका पदहरु स्थायी रूपमा पदपूर्ति गर्न पर्ने भएकोले उपरोक्त वमोजिमको पदमा कार्यरत कर्मचारीहरुमध्येबाट यो सूचना प्रकाशित भएको मितिले ३० दिनभित्र तोकिएको दस्तुर बुझाई फारम बुझाउन सम्बन्धित सबैको जानकारीका लागि यो सूचना प्रकाशित गरिएको छ भन्ने व्यहोरा उल्लेख गरी वित्त

अधिकृत, प्रबन्धक, युवा विकास अधिकृत, खाद्य अ.अधिकृत, कम्प्युटर अपरेटर, कार्यालय सचिव, कम्प्युनिटी अर्गनाइजर, समुदाय परिचालक, स.आ.ले.प., नायब सुब्बा, तथ्यांक सहायक, नगर सहायक निरीक्षक, स.क. अर्गनाइजर, खरिदार, सुपरभाइजर, मुखिया, वहिदार, भा.सवारी चालक, चौकिदार, नगर रक्षक, सिपाही (वारुणयन्त्र), विद्युत हेल्पर, परिचर, सुपरभाइजर, कुचिकार समेतका पदहरूलाई समेटिएको देखिन्छ।

त्यसरी सूचना प्रकाशित गरी पदपूर्तिको प्रक्रिया अघि बढाइएको र सो वमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी नियम २१६ वमोजिम मिति २०६३।१।१९ मा पदपूर्ति समितिको सिफारिस अनुसार विराटनगर उपमहानगरपालिकाले निर्णय गरी सम्बन्धित कर्मचारीलाई स्थायी नियुक्तिपत्र दिई सकिएको भन्ने उप-महानगरपालिकाको लिखित जवाफबाट देखिएको छ। यसरी जुन विज्ञापन सूचना वदरको माग गरिएको छ सो अनुसारको प्रक्रिया सम्पन्न भै कर्मचारीलाई स्थायी नियुक्तिपत्र समेत दिईसकिएको अवस्था देखिन्छ। पदपूर्तिको लागि सूचना प्रकाशन गर्दा स्थानीय स्वायत्त शासन तेस्रो संशोधन नियमावली, २०६३ द्वारा थप गरिएको नियम २१३क लाई नै आधार बनाइएको देखिन्छ। संशोधित उक्त व्यवस्थाका आधारमा पदपूर्तिका लागि प्रकाशित मिति २०६३।८।१३ को सूचनामा

सम्बन्ध २०५९ साल आषाढ मसान्तसम्म नियुक्त भई अविच्छिन्न रूपमा सोही पदमा कार्यरत कर्मचारीहरूबीच आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाबाट ... पदहरू स्थायी रूपमा पदपूर्ति गर्न पर्ने भएको व्यहोरा उल्लेख गरिएको छ र यी निवेदकहरूले सूचनाको सोही अंशलाई विभेदका रूपमा चित्रण गरी प्रस्तुत निवेदनबाट चुनौती दिएको अवस्था छ। संशोधित नियमावलीको नियम २१३क को प्रावधान संविधान प्रतिकूल नदेखिएको भन्ने निष्कर्षमा इजलास पुगिसकेको सन्दर्भमा सोही नियममा टेकेर सूचनामा उल्लेख गरिएको उक्त शर्तलाई अन्यथा भन्न मिल्ने अवस्था देखिएन।

तसर्थ माथि गरिएको विश्लेषण समेतका आधारमा विराटनगर उप-महानगरपालिका पदपूर्ति समितिको सचिवालयद्वारा मिति २०६३।८।१३ मा प्रकाशित सूचना संविधान प्रदत्त समानताको हक प्रतिकूल रहेको र स्थानीय स्वायत्त शासन (तेस्रो संशोधन) नियमावली, २०६३ को नियम ११३क र ऐ. नियम २६९क को उपनियम (१),(२) समेतले कर्मचारीहरू बीच भेदभाव सृजना गरेको तथा निवेदकहरूको जागिर जोखिममा पारेकोले उल्लिखित कानूनी व्यवस्था संविधानसँग बाझिएको भन्ने निवेदन जिकीरसँग सहमत हुन नसकिने हुँदा प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने।

२. संयुक्त इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री
केदारप्रसाद गिरी
माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
संवत् २०६४ सालको रिट नं.०००१
आदेश मिति: २०६५।३।२४।३

मुद्दा :- उत्प्रेषण, प्रतिषेध ।

निवेदक: श्याम सुन्दर श्रेष्ठ

विरुद्ध

विपक्षी: नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा
मन्त्रीपरिषदको कार्यालय सिंहदरवार,
काठमाडौं समेत

लोकसेवा आयोगद्वारा मिति
२०५८।१२।२९ को गोरखापत्र तथा आयोगको
बुलेटिनमा प्रकाशित सूचना नं. ८१।०५८।५९
बहुवा सूचना नं. ४१।०५८।५९ वन सेवा
स्वायल एण्ड कन्जरभेशन समूहको रा.प.
द्वितीय श्रेणीको पद संख्या १ कार्य क्षमताको
मूल्याङ्कनद्वारा बहुवा गरी पदपूर्ति गर्ने गरी
विज्ञापन भएकोमा निजामती सेवा
नियमावली, २०५० को नियम ७४(३)
बमोजिम सूचनामा तोकिएको म्यादभित्र
लोकसेवा आयोगद्वारा निर्धारित ढांचामा
निवेदन पेश नगरेको, म्याद भन्दा पछाडि
मात्र विभाग तथा मन्त्रालयमा फारम दर्ता
भएको, निजामती सेवा ऐन, २०४९ को

दफा २४ड ले वैयक्तिक विवरण दुरुस्त
राख्नुपर्ने दायित्व सम्बन्धित कार्यालयको हुने
र सो विवरण बहुवा फारमसाथ उपलब्ध
गराउनुपर्नेमा सो नगराएको अवस्थामा
दरखास्त पेश गर्ने अन्तिम मिति भन्दा पछि
पेश गरेको दरखास्तसाथ पेश गरिएको
शैक्षिक योग्यताको अंक गणना गरी विपक्षी
लोकसेवा आयोगले ०६।०५।१७ मा श्याम
सुन्दर श्रेष्ठलाई बहुवा गरेको निर्णय कानून
सम्मत नदेखिंदा उत्प्रेषणको आदेशले बदर
गरिएको छ । अव श्याम सुन्दर श्रेष्ठले प्राप्त
गरेको Master of forestry वापतको अंक
नदिई निवेदकलाई समेत बहुवा प्रक्रियामा
सामेल गराई पुनः बहुवाको नामावली
प्रकाशित गर्नु भनी टंक नारायण श्रेष्ठले
दिएको रिट निवेदनमा विपक्षी लोकसेवा
आयोग समेतका नाममा यस अदालतबाट
परमादेशको आदेश जारी भएपश्चात
लोकसेवा आयोगबाट सम्भाव्य उम्मेदवारहरु
मध्येका अर्जुन कुमार थापाले आफूले
त्रिभुवन विश्व विद्यालयबाट वन विज्ञानमा
स्नातक तह प्रथम श्रेणीमा उत्तीर्ण गरेको र
Asian Institute of Technology Thailand
बाट M.Sc. प्रथम श्रेणीमा उत्तीर्ण गरेकोले
प्रस्तुत बहुवामा शैक्षिक योग्यता वापत १५
अंक पाउनु पर्नेमा १४.५ अंक मात्र बहुवा
समितिले प्रदान गरेको साथै आफ्नो आ.व.
०५३।५४ को कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन फारम
नियमानुसार रितपूर्वक भरी तत्काल कार्यरत
कार्यालय समक्ष दर्ता गरेकोमा वन तथा भू

संरक्षण मन्त्रालयबाट उक्त आ.व. को कार्य सम्पादन मूल्यांकन प्राप्त नभएको भन्ने आधारमा बहुवा समितिले सो कार्यसम्पादन मूल्यांकन वापत शुन्य अंक गणना गर्ने गरी २०६४।१।२४ मा गरेको निर्णय गैर कानूनी भएकोले उक्त निर्णय बदर गरी आफूलाई बहुवा सिफारिश गरी पाउँ भन्ने उजूरी गरेकोमा निज थापाको आ.व. २०५३।५।४ को का.स.मू. फारम निज तत्काल कार्यरत रहेको जिल्ला भू. संरक्षण कार्यालय ललितपुरमा द.नं. ०५ मिति २०५४।४।३ मा दर्ता भै ऐ. ४।८ मा चलानी भै भू.संरक्षण विभाग पठाएको भन्ने उक्त कार्यालयको च.नं. १६२ मिति २०६३।१।३० को पत्रबाट देखिँदा कर्मचारीहरुले समयमा कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन फारम भरी पेश गरेकोमा सो मूल्याङ्कन भएन वा फारम नै फेला परेन भन्ने त्यस्तो पाउनुपर्ने अंक उपलब्ध आ.व. हरुको का.स.मू.को औसतलाई हराएको वर्षको का.स.मू.को अंक मानी गणना गर्नु पर्ने भनी रिट निवेदन मन बहादुर खड्का विरुद्ध लोकसेवा आयोग समेत भएको सम्वत् २०६० सालको रिट नं. २९७६ मा यस अदालतबाट २०६३।१०।११ मा निर्णय भै प्रतिपादित सिद्धान्त समेतका आधारमा अन्य आ.व.को औसत अंक र शैक्षिक योग्यताको नपुग अंक समेत जोडी सबै भन्दा बढी अंक प्राप्त गर्ने अर्जुन कुमार थापालाई बहुवा सिफारिश गर्ने गरी २०६४।३।२९ मा

लोकसेवा आयोगबाट निर्णय भएको देखिन्छ।

यस अदालत पूर्ण इजालसबाट संवत् २०६३ सालको रि.पू.ई.नं. १९ अर्जुनभक्त पौडेल वि. लोकसेवा आयोग समेत भएको उत्प्रेषण मुद्दामा उत्प्रेषणको आदेशद्वारा निवेदकलाई बहुवा सिफारिश गरेको लोकसेवा आयोगको २०५२।८।१० को निर्णय बदर भएबाट यी निवेदक समेतको बहुवा नभएको प्रष्ट छ। उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिएको निर्णयसंग संम्बन्धित कामकारवाहीको हैसियत स्वतः शुन्य हुन्छ। यस्ता निर्णयलाई शुन्य घोषित गरिरहनु पर्दैन। उत्प्रेषणको प्रकृतिबाटै यो कुरा प्राप्त छ। उत्प्रेषणको आदेशद्वारा गैर कानूनी निर्णय बदर भएपछि निर्णय अधिको अवस्था स्वतः क्रियाशील हुनपुग्दछ। लोकसेवा आयोगको २०५२।८।१० को निर्णय नै सर्वोच्च अदालतको आदेशानुसार त्रुटीपूर्ण र बदर घोषित भएपछि त्यसबाट सृजना भएको हक कायम रही रहन्छ, भनी मान्न मिल्दैन। त्यसैले लोकसेवा आयोगको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशबाट बदर भई शुन्यको अवस्थामा पुगेपछि सो त्रुटीपूर्ण घोषित निर्णयको आधारमा निवेदकलाई दिएको नियुक्ति पत्रको स्वतन्त्र अस्तित्व कायम रहेको भन्न मिल्ने अवस्था भएन भनी रिट निवेदन खारेज भएको पाइन्छ।

लोकसेवा आयोगको बहुवा सूचना नं. ४१।०५।५९ बमोजिम विज्ञापित नेपाल

वन सेवा, स्वायत्त एण्ड वाटर कन्जरभेसन समूह रा.प. द्वितीय (प्रा.) श्रेणीको उप सचिवस्तर पदमा कार्यक्षमता मूल्याङ्कनको आधारमा पद संख्या १ पदपूर्ति गर्दा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, बहुवा समितिको सचिवालयको मिति २०६०।३।५ को गोरखापत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार बहुवा सिफारिशमा मेरो नाम सिफारिश भएको, सो सिफारिशमा टंक नारायण श्रेष्ठको चित्त नबुझी लोकसेवा आयोगमा उजूरी परेको भएतापनि कारवाही हुँदा बहुवा समितिको सिफारिश नै सदर भै मिति २०६०।५।२४ को निर्णयले म निवेदक भू तथा जलाधार संरक्षण विभागको प्रविधि विकास अधिकृत पदमा र मिति २०६२।१।१५ को निर्णयले वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालयको अनुगमन तथा मूल्यांकन अधिकृत पदमा कार्यरत रही आएको अवस्थामा टंक नारायण श्रेष्ठले म समेतलाई विपक्षी बनाई २०६० सालमा २९७४ को रिट दायर गर्नु भएको र सम्मानित अदालतबाट आदेश हुँदा २००२ अप्रिल ४ मा प्राप्त गरेको Master of forestry वापतको अंक नदिई पुनः बहुवाको नामावली प्रकाशन गर्नु भनी प्रत्यर्थी लोकसेवा आयोग समेतका नाममा परमादेशको आदेश जारी भएको र बहुवा समितिले टंक नारायण श्रेष्ठलाई बहुवा गर्न मिति २०६४।१।२६ मा सिफारिश गरेको थियो । उक्त सिफारिशमा मेरो चित्त नबुझी २०६४।२।२४ मा मैले लोकसेवा आयोगमा

उजूरी गरेकामा लोकसेवा आयोगको २०६४।३।२१ निर्णय अनुसार बहुवा समितिबाट सिफारिस भएको योग्यता क्रम सूचीमा संशोधन भई विपक्षी अर्जुन कुमार थापाको संशोधित योग्यता क्रम अनुसारको नाम प्रकाशित भएको भनि मिति २०६४।३।२६ को गोरखापत्रमा सूचना प्रकाशित भयो । जवकी २०६०।३।३ को बहुवाको सिफारिसमा विपक्षी अर्जुन कुमार थापाले कुनै उजूरी नगरी चित्त बुझाई वस्नु भएको थियो । २०६४।३।२६ मा गोरखापत्रमा प्रकाशित सूचनामा मेरो नियुक्ति पदस्थापना बदर नभएको र बहुवा पाई लामो समयसम्म कार्यरत रहदै आएकोले भै रहेको रिक्त पदमा वा विशेष पद सृजना गरी मेरो बहुवा यथावत राखी पाउँ भनी सम्मानित अदालतबाट प्रतिपादित नजिर सिद्धान्तलाई उधृत गरी प्रत्यर्थी सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा २०६४।३।२७ मा निवेदन दर्ता गराउन जाँदा विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले बहुवा यथावत राख्न आपत्ती जनाएकोले निवेदन लिन मिल्दैन भनी मौखिक जवाफ दिएको र विपक्षी सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले मेरो बहुवा नियुक्ति बदर गरिएको भनी च.नं. २२-१५०।०६३।६४।१९० मिति २०६४।३।२८ को पत्र मिति २०६४।४।७ मा मलाई बुझाएकोले उक्त निर्णय २०६० सालको रिट नं. २९५७, २९४८, ३०९० लगायत अन्य विभिन्न मुद्दामा बहुवाको नियुक्ति भएको ३ वर्ष भन्दा

बढी व्यतित भइसकेकोले तल्लो पदमा ओराल्न समन्यायको दृष्टिले समेत उपर्युक्त नहुंदा नियुक्ति बदर गर्न मिल्ने देखिएन भनि प्रतिपादित सिद्धान्त विपरीत भइरहेको र यस्तो सिद्धान्तको पालना गर्नु संविधानको धारा ११६(१)(२) अनुसार अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग र सामान्य प्रशासन मन्त्रालय समेतले पालन गर्नुपर्ने वाध्यात्मक व्यवस्था रहेकाले सम्मानित अदालतको नजीर सिद्धान्तलाई अनुसरण गरी मेरो बहुवा नियुक्ति यथावत राखी रिक्त दरवन्दीमा मेरो बहुवालाई मिलान गर्नु पर्नेमा बिना कसूर नियुक्ति बदर गरी घटुवा गर्ने गरी गरेको कार्य अन्तरिम संविधानको धारा १२(३)(च), धारा १३,१९ तथा नि.से.ऐन २०४९ को दफा १९ तथा ऐ. संविधानको धारा ३२,१०७(२) अनुकूल नहुंदा म निवेदकलाई हटाउन, बहुवा नियुक्ति बदर गर्न गरिएका विपक्षीहरूका सम्पूर्ण निर्णय आदेश उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी पाउँ भन्ने समेत निवेदन जिकिर देखिन्छ ।

यसका अलावा निवेदकतर्फका विद्वान अधिवक्ताबाट यस अधि बहुवा भै सकेकाहरूको नियुक्ति बदर नगरी गैर कानुनी निर्णय भएको पाइएमा खाली पदमा बहुवा गर्नु भनी निर्णय समेत भएकोले सोही बमोजिम निवेदकको नियुक्ति यथावत राखी रिक्त पदमा बहुवा गर्नु भनी आदेश गर्नुपर्ने अवस्था छ भनी जिकिर लिनुभएको पाइन्छ । बहुवा समिति र लोकसेवा आयोगका निर्णय

गैर कानुनी भनी यस अदालतबाट उक्त दुवै निर्णय बदर भै सकेको स्थितिमा उक्त निर्णय र सो निर्णयले पार्ने परिणाममा समेत अन्यथा हुने गरी यस अदालतबाट आदेश जारी गर्न मिल्ने होईन ।

यस अदालतबाट लोकसेवा आयोगको र बहुवा समितिका निर्णयहरू उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी लोकसेवा आयोग समेतका नाममा परमादेशको आदेश जारी भएपछि अधिल्लो निर्णय नगरे सरह मान्नुपर्ने हुन जान्छ । यसरी उक्त बहुवामा निर्णय नगरे सरहको स्थितिमा पुगेपछि बहुवा समिति तथा सो उपर उजुर सुन्ने निकाय लोकसेवा आयोगले यस विषयमा स्वतन्त्र निर्णय गर्न सक्ने नै हुन्छ । स्वतन्त्र निर्णय गर्न सक्ने अवस्थामा पुगेपछि यी निकायहरूले यस अदालतबाट जारी भएको आदेशको प्रतिकूल नहुने गरी निर्णय गर्नमा कुनै कुराले छेकवार वा बन्देज लगाएको मान्न मिल्ने अवस्था नरहने हुँदा साविकमा निर्णय नभए सरह स्वतन्त्र रूपमा नयाँ निर्णय गर्न सक्ने हुन्छ । तदनुसार मानी बहुवा समिति तथा लोकसेवा आयोगले आफूसंग प्राप्त दरखास्त साथ पेश भएका प्रमाणहरू हेरी निर्णय गर्न सक्ने कुरामा विवाद हुन सक्ने भएन । यसरी स्वतन्त्र रूपमा भएको निर्णयमा उक्त बहुवामा सामेल हुने उम्मेदवारले चित्त नबुझाएमा सो बहुवा उपर उजुर गर्न कुनै कानुनले रोक लगाएको देखिन्न । यस्तो अवस्था निवेदक र निजको

कानून व्यवसायीले देखाउन सकेको पनि छैन । एक पटक भएको निर्णय बदर भै सबै सम्भाव्य उम्मेदवारहरूलाई समावेश गरी पुनःबहुवा निर्णय भएको स्थितिमा सो बहुवामा सामेल हुने अर्जुन कुमार थापाले बहुवा समितिको निर्णयमा चित्त नबुझाएकोमा सो उपर लोकसेवा आयोगमा उजुर गर्न र सो उजुर उपर लोकसेवा आयोगले निर्णय गर्न सक्ने नै देखियो ।

पूर्व निर्णय बदर भएपश्चात स्वतन्त्र रुपमा पुनः निर्णय गर्न सक्ने अवस्था हुने र सोही बमोजिम लोकसेवा आयोगले बहुवा समितिको निर्णय उपरको उजूरीमा अर्जुन कुमार थापाको उजुर परी सो सम्बन्धमा छानवीन गरी निर्णय गरेको देखिएको र लोकसेवा आयोगको उक्त निर्णयमा निवेदकको माग बमोजिमको त्रुटी रहे भएको नदेखिंदा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी गर्न नमिल्ने हुँदा प्रस्तुत रिट खारेज हुने ।

३. संयुक्त इजलास

का.मु.सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री
मीनबहादुर रायमाझी
माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
सम्बत २०५९ को फौ.पु.नं. ३००६
फैसला मिति: २०६५।३।१०।३

मुद्दा :- कर्तव्य ज्यान ।

पुनरावेदक/वादी: गीता घिमिरेको जाहेरीले
नेपाल सरकार

विरुद्ध

प्रत्यर्थी/प्रतिवादी: कृष्णबहादुर लामा

प्रतिवादी कृष्णबहादुर लामाले गरेको बयानमा आफू र आसामाया समेतका पाचजना विष्णुमति खोलाको बालुवा भिक्दै गर्दा मृतकले बालुवा नभिकन धम्की दिई बालुवा बोकी ल्याएको थुन्चे लडाईँदिएकोले निजको कन्चटमा एक मुड्की हिर्काउदा उछिट्टिएर नजिकमा भएको तारमा अल्झिएर लडेको र घिसारेर खोलाको छेउमा छोडिदिएको हुं भन्ने उल्लेख गरेको देखिन्छ । तर घटनास्थल तथा लास प्रकृति विवरणबाट मृतकको कन्चट बाहेक शरीरका अन्य भागमा निल डाम रहेको,कपाल लगायतमा बालुवा लागेको,लगाएको लुगाहरु च्यातिएको भन्ने देखिएको र पोष्ट मार्टम रिपोर्टबाट श्वास नलीमा बालुवा देखिएको तथा शरीरमा भएको विभिन्न चोट पटक र कोमा समेतको कारणबाट मृत्यू भएको भन्ने समेत उल्लेख भएवाट आबेशमा आई एक पटक कन्चटमा प्रहार गरेको कारणबाट बेहोस भएको भन्ने अदालत समक्षको प्रतिवादीको भनाई घटनास्थल तथा लास प्रकृति विवरण, पोष्टमार्टम रिपोर्ट, अन्य प्रतिवादीहरु वीरवल सुब्बा र आशामाया बुढा मगरको मौकाको भनाईसंग मेल

खाएको नदेखिँदा निजको अदालत समक्षको वयानको सो व्यहोरा पत्यारलायक देखिएन ।

प्रतिवादी कृष्णवहादुर लामा उपर ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं. को कसूरमा सोही नं. बमोजिम सजाय हुन वादी पक्षले अभियोग माग दावी लिएकोमा शुरु र पुनरावेदन अदालतले प्रतिवादीको अपराधीक कार्य ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. अन्तर्गत पर्ने भनी उक्त १४ नं. बमोजिम दश वर्ष कैदको सजाय गरेको देखिन्छ । वारदातको प्रकृतिवाट प्रतिवादीलाई ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं. आकर्षित हुने अवस्था रहेको भन्ने वादी पक्षको पुनरावेदन जिकिर रहेको सन्दर्भमा ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं. र १४ नं. को बीचको अन्तरसंबन्धको बारेमा पनि स्पष्ट हुन जरुरी छ । ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं. मा कसैले अरुको ज्यान मार्ने गैह्र कुरा गरी लाठा, हुंगा र साधारण सानातिना हतियारले कुटी हानी रोपी घोची वा अरु ज्यान मार्ने कुरा गरेकोवाट ज्यान मर्न गएकोमा एक जनाले मारेको वा यसको चोटले मरेको भन्ने प्रमाणवाट देखिए सोही मानिस मूख्य ज्यानमारा ठहर्ने, त्यस्तालाई सर्वश्व सहित जन्मकैद गर्नुपर्छ भन्ने उल्लेख भएको देखिन आउँछ । त्यस्तै ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. को बनौटवाट ज्यान मार्ने मनसाय र ज्यान लिनुपर्ने सम्मको ईवी नभएका व्यक्तिले उसै मौकामा उठेको कुनै कुरामा रीस थाम्न नसकी जोखिमी हतियारले हानेको वा विष खुवाएको बाहेक

साधारण लाठा हुंगा, लात मुक्का इत्यादिले प्रहार गरेको चोट पीरले ज्यान मारेको अवस्थालाई समेट्न खोजेको पाइन्छ । यस्तोमा दश वर्ष कैद हुने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. मा व्यवस्थित मनसाय तत्वको अभाव ज्यान सम्बन्धीको ५ नं. अन्तर्गतको भवितव्यपूर्वकको हत्यामा पनि रहेको हुन्छ । तर उक्त ज्यान सम्बन्धी ५ नं. मा वर्णित भवितव्यपूर्वकको हत्यामा मर्ने व्यक्ति लक्षित वा ईच्छित हुँदैन र गरेको कार्यले मानिस मर्ला जस्तो पनि देखिएको हुँदैन । परिणामको ज्ञान पनि हुँदैन । ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. अन्तर्गतको अपराधमा उसै मौकामा उठेको रीस थाम्न नसकी मर्ने व्यक्तिलाई लक्षित गरी सिधै साधारण लाठा,हुंगा, लात, मुक्का आदिले प्रहार गरिएको र त्यसैको कारणवाट ज्यान मर्न गएको हुन्छ । ज्यान सम्बन्धीको १३ नं. अन्तर्गतको अपराधमा ज्यान मार्ने मनसाय निहीत हुन्छ । जोखिमी हतियारले प्रहार गरेकोमा मनसाय नभएपनि वा तत्काल आवेशमा प्रहार गरेको कारण ज्यान मर्न पुगेको भएपनि उक्त १३ नं. आकर्षित हुन्छ । साधारण लाठा, हुंगा, लात, मुक्का इत्यादि बाहेक अन्य तरिकाले ज्यान मारेकोमा त्यस्तो आपराधिक कृत्यका सम्बन्धमा ज्यान सम्बन्धीको महलको १४ नं. आकर्षित हुन सक्ने देखिँदैन । यसो गर्नुको उद्देश्य तत्काल उठेको रीसको भोकमा कसै उपर साधारण

लाठा, हुंगा, लात, मुक्का ईत्यादि प्रयोग गर्दा पीडित उपर सामान्यतया गम्भीर चोट लाग्न नसक्ने विधायिकाको धारणा होला । तर तिनै लाठा, हुंगा, लात, मुक्का प्रयोग गर्दा पीडितलाई मार्ने हिसावले नै प्रयोग गरिन्छ र मारिन्छ भने आवेशप्रेरित हत्या मान्न मिल्दैन । मार्ने मनसाय भन्ने कुरा अधिदेखिको हुनुपर्छ भन्ने होईन । जुनसुकै बखत पनि मार्ने उद्देश्यले कुनै कार्य गरिन्छ भने त्यो कर्तव्य गरी मारेको हत्याकै बर्गमा पर्न जान्छ । तत्काल उठेको रीस थाम्न नसकी साधारण लाठा, हुंगा, लात, मुक्का आदिले प्रहार गर्दाको चोट पीरले मारिनु र मर्छ भन्ने जानी जानी वा मर्ने गरी नै त्यस्तो चोट प्रहार गर्नुको परिणामको अन्तरलाई विशेषरूपले ध्यानमा राख्न जरुरी छ ।

प्रस्तुत मुद्दामा विष्णुमति खोलाको गोंगवुस्थित पुल नजिक बालुवा भिक्न गएका प्रतिवादी कृष्णबहादुर लामा समेतलाई अपरिचित मृतक बलराम घिमिरेले बालुवा नभिक्न दवाव र प्रभाव दिई बोकिराखेको बालुवा सहितको थुन्धे लडाईँदिएको कारणबाट उठेको रीस थाम्न नसकी मुड्कीले गरेको एक पटकको प्रहार निजको कन्चटमा लाग्न पुगेछ र उछिट्टिएर नजिकमा रहेको तारमा अल्झिन पुगी मुख सोहोरिन पुगेछ, मारौं भन्ने विचारले मैले बलरामलाई हिकाएको होइन । एक मुड्की हान्दैमा त्यतिले मर्छ होला भन्ने लागेको

थिएन तर मरी हाल्यो भन्ने निज प्रतिवादी कृष्णबहादुर लामाको शुरु अदालतमा भएको बयानबाट प्रतिवादी र मृतक बीच कुनै पूर्व रीस इवी नभएको र तत्काल उठेको रीस थाम्न नसकी कन्चटमा गरेको प्रहारकै कारण मृत्यु भएको भन्ने देखाई आवेश प्रेरित हत्याको तथ्यगत अवस्था दर्शाउन एकातिर खोजेको देखिन्छ भने अर्कोतिर एक मुड्की हान्दैमा त्यतिले मर्छ होला भन्ने लागेको थिएन तर मरी हाल्यो भन्ने भनाईबाट भवितव्य परेको जस्तो अवस्था दर्शाउन खोजेको देखिन्छ । तर घटनास्थल तथा लास प्रकृति विवरणबाट मृतकको शरीरका विभिन्न भागमा धेरै चोट निल डामहरु रहेको देखिनुको साथै शरीरमा बालुवा रहेको, पोष्ट मार्टम रिपोर्टबाट स्वास नलीमा बालुवा रहेको देखिएकोबाट प्रतिवादीले अदालतमा बयान गरे जस्तो एक मुक्का प्रहारसम्म गरेको, मर्ला जस्तो नदेखिएपनि सोही कारणबाट मृत्यु भएको भन्ने देखिन आएन । निजको मौकामा अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान र अन्य सहअभियुक्तहरुको पोलबाट उल्लेख भएभैं मृतकलाई पटक-पटक कुटपिट गरी जीवितै बालुवा मुनि पुरेको कारणले स्वास नलीमा बालुवा पसी श्वास प्रश्वासमा अवरोध भई मृत्यु भएको अवस्था देखिएकोले उक्त ज्यान सम्बन्धीको ५ नं. र १४ नं.ले समेटेदेखि बाहेकको घातक अपराधिक कार्य

प्रतिवादी कृष्णबहादुर लामावाट भएको पाइन्छ ।

बिष्णुमती नदीको बालुवा भिक्ने लैजाने प्रतिवादीको कार्यमा अबरोध ल्याउन खोज्ने मृतक उपर तत्काल रीस उठी कुटपीट गरेको एउटा स्थिति हो, कुटपीट गरी घिसारी बालुवाभिन्न जीवितै पुर्ने अर्को कृत्य हो । प्रतिवादीको तत्काल उठेको रीसवाट मृतक उपर भएको कुटपीट पश्चात मृतकलाई ज्यूँदै बालुमा पुर्ने, तत्पश्चात घिसाउँ लागी फ्याँकिदिने कार्य र प्रतिवादीको यस्तो व्यवहारवाट प्रतिवादीमा मृतकलाई मार्ने मनसाय तत्काल सिर्जना भएको भन्ने देखिन आउँछ । अर्थात प्रतिवादीले शुरुमा आवेशप्रेरित भई कुटपीट गरेको भएपनि तत्पश्चात मृतकलाई जीउदै बालुवामा पुर्ने र फोहोर फाल्ने ठाँउमा लागी फ्याँक्ने जस्तो कृत्यवाट प्रकारान्तरले मनसाय प्रेरित हत्यामा परिणत भएको देखिन आउँछ । वारदातको प्रकृतिवाट प्रतिवादीले साधारण लाठा, हुंगा लात मुक्काले प्रहार गरेको कारणले मात्र मृतकको मृत्यू भएको मान्न सकिने स्थिति नभई कुटपीट पश्चात अर्को कृत्य अर्थात जीउदै बालुवामा पुर्ने र सोही कारण निसास्सिएर मृत्यू हुन पुगेको यस्तो निर्दयी र पासविक घटनालाई ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. ले समेट्ने स्थिति देखिँदैन । मार्ने सम्मको कार्य जानी जानी गरेको यस्तो अवस्था ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. को स्थितिभिन्न पर्दछ, भन्न कुनै तरहले

पनि सकिँदैन । उक्त १४ नं. मा वर्णित उसै मौकामा उठेको रीस थाम्न नसकी भन्ने वाक्यांशले रीस थाम्न नसक्ने अवस्थाको आवेश (Sudden provocation) लाई औल्याएको छ । प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीले मृतकलाई कुटपीट गरेपश्चात जीउदै बालुवामा पुर्ने र घिसारेर फ्याँकिदिने गरेको कृत्यवाट तत्काल मृतकलाई मार्ने मनसाय सिर्जना भएको घटनाक्रमले पुष्टि गरिरहेको हुँदा मनसायप्रेरित हत्या मानी प्रतिवादीलाई सजाय गर्नुपर्नेमा ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. लगाई कम सजाय गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला उक्त १४ नं. को व्यवस्था अनुकूल भएको देखिन आएन ।

अतः माथि विवेचित आधारहरूवाट प्रतिवादी कृष्णबहादुर लामाले मृतकलाई पटक पटक कुटपीट गरिसकेपछि, जीउदै बालुवामा पुर्ने कार्य गरेको र सोही कारणवाट श्वास नलीमा बालुवा पसी निसास्सिएर मृत्यू भएको पासविक कृत्य ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. को प्रकृति र अवस्था अन्तर्गत नपर्ने भई ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं. मा वर्णित "अरु ज्यान मर्ने गैह्र कुरा गरेकोवाट ज्यान मर्न गएको" अवस्थामा पर्ने स्पष्ट भैरहेकोले प्रतिवादीको यस्तो अपराधिक कार्यलाई ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. अन्तर्गतको मानी कम सजाय गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०५८।१२।२२ को फैसला केहि उल्टी भई निजले मनसायपूर्वक मृतकको हत्याको

अपराध गरेको अवस्था हुंदा ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं. अनुसार निज प्रतिवादी कृष्णबहादुर लामालाई सर्वश्व सहित जन्मकैद हुने ठहर्छ ।

प्रतिवादी कृष्णबहादुर लामा उपर ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं.को अभियोग माग दावी भएकोमा शुरु जिल्ला अदालतले ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. बमोजिम दश वर्ष कैद सजाय हुने ठहर्‍याएको र सो उपर चित्त नबुभाई बादी नेपाल सरकारकोतर्फबाट मिति २०५७।५।१ मा पुनरावेदन अदालत पाटनमा पुनरावेदन परी बिचाराधीन अवस्थामा शुरु जिल्ला अदालतले गरेको दश वर्ष कैदको आधा सजाय भुक्तान गरिसकेको भन्ने आधारमा नेपाल सरकार अन्तर्गतको कारागार व्यवस्थापन विभागको पत्रानुसार बाँकी कैद मिन्हा दिई प्रजातन्त्र दिवसको उपलक्ष्यमा मिति २०५८।१।१७ मा थुनाबाट मुक्त गरेको पाईयो । शुरु जिल्ला अदालतले गरेको फैसला अन्तिम नभई सो उपर सरकारकोतर्फबाट पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालय पाटनले गरेको पुनरावेदन बिचाराधीन अवस्थामा सो बिचाराधीन मुद्दालाई प्रभावित तुल्याउने गरी प्रतिवादीलाई कैद मुक्त गरेको यस्तो कार्यलाई सहजरूपमा लिन सकिदैन ।

सरकारको तर्फबाट परेको पुनरावेदन सरकारकै पुनरावेदन हो, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय वा सो अन्तर्गतका सरकारी वकील कार्यालयको

मात्रै पुनरावेदन मान्न मिल्दैन । आफैले गरेको पुनरावेदनबाट न्याय प्राप्त गर्नु अघि नै पुनरावेदनको नतिजालाई निरर्थक वा प्रभावित गर्ने हिसाबले सरकारको अर्को अंगले कैद मिन्हा गर्दा सरकारले गरेको आफ्नै पुनरावेदनको औचित्यमा प्रश्न खडा गरिदिएको छ । कैद मिन्हा नै दिने लक्ष हो भने भएको सजायमा पुनरावेदन गर्नुको प्रयोजन देखिन्न । सरकारको तर्फबाट एउटा निकायले पुनरावेदन गरेको अवस्थामा सरकार मातहतको अर्को निकायले सो पुनरावेदन बिचाराधीन अवस्थामा थुनुवालाई मुक्त गरिदिने यस्तो कार्यले यस अदालतबाट भएको फैसला र यसको कार्यान्वयनमा समेत प्रत्यक्ष असर त परेको छ नै, यस्ता कार्यले बढावा पाउदै गएमा न्यायिक काम कारवाहीको विश्वसनियतामा समेत आँच पुर्‍याउने हुन्छ । मिसिल संलग्न कारागार शाखा काठमाडौंको मिति २०६१।३।२५ को पत्र साथ संलग्न प्रतिवादी कृष्णबहादुर लामालाई कैद मुक्त गरिएको भन्ने विषयको पत्रको छांयाप्रतिबाट कारागार व्यवस्थापन विभागको च.नं. ६६८, मिति २०५८।१।१६ को पत्रानुसार बाँकी कैद माफी मिन्हा भएको भन्ने उल्लेख भएको आधारमा कैद मुक्त गरेको भन्ने देखिंदा मुद्दा बिचाराधीन अवस्थामा को कसको सिफारिशमा कसको निर्णयले निजलाई कैद मुक्त गरेको हो, सो सम्बन्धमा आवश्यक छानबीन गरी संलग्नहरुलाई विभागीय कारवाही गरी यस

अदालतलाई जानकारी गराउनु, सो सम्बन्धमा कुनै निकास माग गर्नु पर्ने भए माग गर्नु भनी गृह मन्त्रालयमा लेखिपठाउनु । सो बमोजिम कारवाही भए नभएको सम्बन्धमा यस अदालत रजिष्ट्रारको कार्यालयले अनुगमन गर्नु । अब आईन्दा कैद माफी मिन्हा दिने अधिकारको प्रयोग गर्दा मुद्दा अन्तिम भए नभएको सम्बन्धमा गृह मन्त्रालयले महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय वा सम्बन्धित सरकारी वकील कार्यालय समेतसंग सम्पर्क र समन्वय गरेर मात्र कानून अनुकूल निर्णय गर्नु र अदालतको काम कारवाही तथा फैसलालाई प्रभावित तुल्याउने गरी यस्तो गलत काम कारवाही नगर्नु नगराउनु भनी गृह मन्त्रालयका नाउमा आदेश जारी हुने ।

४. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री मीनबहादुर
रायमाभी

माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
संवत् २०६० सालको रिट.नं. ...३४५२
आदेश मिति: २०६५।२।२६।१

विषय: उत्प्रेषण परमादेश ।

निवेदक: गोविन्दप्रसाद थपलिया
विरुद्ध

विपक्षी: नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा
मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय सिंहदरवार
समेत

तत्कालिन श्री ५ को सरकारबाट खडा गरिएको २०५७।४।१२ को पर्चामा निवेदकलाई सरुवा भएको कार्यालयमा हाजिर हुन जान सूचना गर्नको लागि निजको घर ठेगानामा खोज तलास गर्दा फेला नपरेको फरार रहेको भन्ने उल्लेख गरी प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ८८ को देहाय ड र भू को कसूरमा नियमावलीको नियम ८९(२) को प्रतिवन्धात्मक बाक्यांश (ग) बमोजिम सफाईको मौका दिन मनासिव नपर्ने हुँदा २०५७।३।१३ बाट नै लागू हुने गरी भविष्यमा सरकारी सेवामा अयोग्य ठहरिने गरी अवकास दिने निर्णय गरेको देखिन्छ । निवेदकले आफ्नो घर ठेगाना उल्लेख गरी राजिनामा इजाजतको निमित्त जानकारी पाउन निवेदन दिएको देखिन्छ । घर ठेगानामा सूचना पठाएको वा निवेदकलाई जानकारी गराएको देखिन्छ । निवेदकलाई वास्तवमा खोजतलास गरेको भए लेखिएको घर ठेगानामा खोजतलास गरेको विभागीय कारवाहीको मिसिलबाट देखिनु पर्ने हो । लेखिएको वा देखाएको वतनमा निवेदकलाई दिनु पर्ने सूचना वास्तवमा दिन खोजेको भन्ने कुरा उक्त वतनमा रितपूर्वक सूचना तामेल गरेको वा निवेदकलाई त्यस्तो सूचना

बुझाएको भन्ने कुराबाट देखिनु पर्छ । अन्यथा उक्त बमोजिम सूचना दिन खोजेको भन्ने प्रमाणित हुन आउँदैन । निवेदकको वतन वास्तविक नभएको भन्ने भनाई नभए पछि, लेखिएको वतनमा वास्तविक रूपमा खोजी नगरि वा सूचना तामेल नगरी निवेदक फरार रहेको वा घर वतन फेला नपरेको भन्ने मिल्ने अवस्था देखिदैन ।

निवेदकलाई प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ८८ देहाय (ड) र (झ) को कसूरमा ऐ. को ८४(ज) बमोजिम अवकास दिएको सन्दर्भमा नियमावलीको नियम ८८ देहाय (ड) को कानूनी व्यवस्था हेर्दा, “आफ्नो पदको जिम्मेवारी अनुसार आचरण नगरेमा” भन्ने र यसै गरी ऐ. को देहाय (झ) मा “मनासिव कारण नभई वा विदा नलिई बसेमा वा गैर हाजिर भएमा नोकरीबाट हटाउने वा वर्खास्त गर्ने” अवस्था उल्लेख भएको पाइन्छ । सजायका सम्बन्धमा नियमावलीको नियम ८४ ले उचित र पर्याप्त कारण भएमा प्रहरी कर्मचारीलाई ऐ. को देहाय ज बमोजिम भविष्यमा सरकारी नोकरीको निमित्त सामान्यतः अयोग्य ठहरिने गरी नोकरीबाट वर्खास्त गर्न सकिने व्यवस्था भएको देखिन्छ । विदा नलिई बसेका वा गैर हाजिर रहेका, मनासिव कारण नभएका र आफ्नो पदिय जिम्मेवारी अनुसारको आचरण नगर्ने त्यस्ता प्रहरी कर्मचारीलाई नियमावलीको नियम ८४(ज) बमोजिम भविष्यमा सरकारी नोकरीबाट सामान्यतः

अयोग्य ठहरिने गरी सजाय गर्दा नियमावलीको नियम ८९(१) ले र ऐ. को २ ले तोकेको निश्चित कार्यविधि अवलम्बन गर्नु पर्ने कानूनी व्यवस्था गरेको पाइन्छ । नियम ८९(१) को व्यवस्था बमोजिम “प्रहरी निरीक्षक र सो भन्दा माथिका प्रहरी कर्मचारीलाई सजाय गर्नु पर्दा सजाय गर्ने अधिकारीले प्रहरी महानिरीक्षकको सल्लाह लिनु पर्नेछ” भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । ऐ. को उप नियम (२) ले “प्रहरी कर्मचारीलाई सजायको आदेश दिनु अघि कारवाही गर्न लागिएको उल्लेख गरी हुन सक्ने सजाय समेत खुलाई सूचना दिई निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्नुपर्ने मौका दिनु पर्नेछ । त्यस्तो सूचना दिँदा लगाईएको आरोप स्पष्ट रूपले किटिएको हुनु पर्दछ र प्रत्येक आरोप कुन कुरा र कारणमा आधारित छ सो समेत खुलाउनु पर्नेछ । त्यसपछि त्यस्तो प्रहरी कर्मचारीले सजाय गर्ने अधिकारीले तोकी दिएको म्याद भित्र आफ्नो सफाईको र प्रस्तावित सजायको सम्बन्धमा स्पष्टिकरण पेश गर्नु पर्ने छ” भन्ने व्यवस्था भएको देखिन्छ । निवेदक प्रहरी निरीक्षक पदमा रहेको र सो पदमा रही सेवा गर्न आमाको स्वास्थ्यको कारणले नसक्ने भई निजको संचित घर विदाबाट ३० दिन विदा स्वीकृत गरी पाउन निवेदनको साथ राजिनामा इजाजतको लागि ऐनको दफा ३४ ले निदृष्ट गरेको व्यवस्था बमोजिम निवेदन गरेको देखिएको अवस्थामा

विदा स्वीकृत नभएको जानकारी दिएतापनि राजिनामा स्वीकृत, अस्वीकृत सम्बन्धमा कुनै जानकारी माग्दा सो जानकारी दिएको वा यो यस्तो कारवाही भएको भन्ने सम्मको कारवाहीको सूचना सम्म गरेको पनि पाईएन । राजिनामा स्वीकृत अस्वीकृत बारेमा निवेदकले जानकारी राख्न निवेदन गरेको पाईएबाट निवेदकलाई नोकरीबाट हटाउने भनी खडा गरिएको २०५७।४।१२ को निर्णय पर्चामा उल्लेख भएको निवेदकलाई खोजतलास गरेको, घर ठेगाना पत्ता नलागेको र फरार रहेको भन्ने आधार कानून संगत देखिएन ।

निवेदकलाई नोकरीबाट हटाउने गरी भएको २०५७।४।१२ को निर्णय पर्चामा नियमावलीको नियम ८९(२) को प्रतिवन्धात्मक बाक्यांश ग बमोजिम सफाईको मौका दिन मनासिव नपर्ने हुँदा निजलाई २०५७।३।१३ बाट देखिने लागू हुने गरी नोकरीबाट हटाउने निर्णय भएको देखियो । नियमावलीको नियम ८९(२) को प्रतिवन्धात्मक बाक्यांशको देहाय (ग) मा रहेको कानूनी व्यवस्था बमोजिम “सफाई पेश गर्ने मौका दिदा मनासिव नपर्ने भएमा सो कुराको पर्चा खडा गरी त्यस्तो प्रहरी कर्मचारीलाई यस उप नियम बमोजिम सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्ने छैन” भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । उक्त व्यवस्थाको सम्बन्धमा हेर्दा उक्त अधिकार प्रयोग गर्ने अधिकारीले उक्त अधिकारको प्रयोग कानून

बमोजिम गरेको छ वा छैन भनी हेर्नु पर्ने हुन आउँछ । कानूनले सफाईको मौका प्रदान गर्न मनासिव नभएमा सफाईको मौका नदिए पनि हुने भनी गरेको व्यवस्थाले सफाईको मौकाको महत्व प्रतिस्थापित गरेको नभै खास र उचित अवस्थाहरुमा त्यस्तो मौकाको अनिवार्यताको अपवादात्मक व्यवस्था सम्म गरेको देखिन्छ । अर्थात कसैले पनि आफ्नो विरुद्धको कारवाहीमा सफाई पेश गर्ने मौका पाउनु पर्छ भन्ने आधारभूत न्यायको सिद्धान्त हो जुन प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको रूपमा परिभाषित छ । कानूनले नै अपवादात्मक अवस्थाको व्यवस्था गरेकोमा बाहेक यो सिद्धान्तको सामान्य रूपमा पालना गर्न जरुरी हुन्छ । प्रहरी ऐनको दफा ८९(२) मा “सफाईको मौका प्रदान गर्न मनासिव नभएमा” भनी गरेको व्यवस्थाले सफाईको मौका नदिइकन कारवाही गर्नलाई मनासिव आधार हुनुपर्ने कुरालाई इंगित गरेको देखिन्छ । यसै सन्दर्भमा सम्बत् २०६३ सालको रिट नं. ०००९ राजिव सिंह विरुद्ध गृह मन्त्रालय भएको उत्प्रेषण परमादेशको मुद्दामा २०६४।८।१३ मा पूर्ण इजलासबाट भएको निर्णयमा अपवादात्मक व्यवस्थाले मूल दफाको व्यवस्थालाई सिमित गर्न सक्ने तर अपवादको व्यवस्थाको प्रयोग मूल व्यवस्थालाई निष्क्रिय वा निस्तज गर्ने गरी गर्न उचित नहुने भन्ने सिद्धान्त प्रतिपादन भएको देखिन्छ । वस्तुतः कारवाही गर्ने

निकाय वा अधिकारीको भरमग्दुर प्रयासको अतिरिक्त जसलाई सफाईको मौका दिन खोजिएको हो सो व्यक्ति पहुँच बाहिर भएको, खोजी पत्ता लगाउन नसकेको, भौगोलिक सिमा बाहिर रहेको वा त्यस्तै निजसँग सम्पर्क गर्न नसकिने वा सम्पर्क बाहिर रहन उद्यत रही कारवाही छल्ल खोजेको देखिने वा त्यस्तो परिस्थिति सिर्जना गरी कारवाहीहरूमा घोर असहयोग प्रदर्शन गरेको भन्न सकिने जस्ता विशेष अवस्थाहरूमा सफाईको मौका दिन मनासिव नभएको भन्न सकिने अवस्थाहरू आउन सक्छन् । यो पनि मुद्दै पिच्छे विषयवस्तुको औचित्यको आधारमा विचार गर्ने कुरा हुन्छ । यसो भन्नुको मतलब के हो भने आफ्नो विरुद्ध हुन लागेको कारवाहीमा आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौका सम्बन्धित व्यक्तिको लागि सामान्यत उपलब्ध हुनुपर्छ र त्यस्तो मौका नदिने भए कानूनी अख्तियारी सहित मनासिव अवस्थाहरू उल्लेख गरिनु पर्दछ । त्यसो नभएमा सफाईको मौका दिने वा नदिने भन्ने कुरा कारवाही गर्ने अधिकारीको अनियन्त्रित स्वविवेकको अधिनमा पुग्न सक्दछ, जुन कारवाहीमा स्वच्छता सुनिश्चित गर्ने हिसावले आपत्तिजनक हुन सक्दछ ।

उपरोक्त उल्लेखित सफाईको मौका दिन मनासिव नभएको भन्ने आधारमा सफाईको मौका नदिई कारवाही गर्दा त्यस्तो गर्नु परेको कारणहरू सहित निर्णय पर्चामा लेखिएको हुनु पर्दछ । कुनै निर्णय पर्चामा

उल्लेखित त्यस्ता आधारहरू यथार्थमा मनासिव छन् वा छैनन् भन्ने कुरा नितान्त प्रशासनिक विषय वा आत्मसन्तुष्टिको विषय नभै न्यायिक निरोपण गर्न सकिने गरी वस्तुपरक हुन जरुरी हुन्छ । त्यसैले त्यस्तो निर्णयकर्ताले न्यायिक विवेकको साथमा आफ्नो आधारहरू त्यस्तो निर्णयपर्चामा लेख्न सक्नु पर्दछ । त्यस्तो निर्णय पर्चामा उल्लेखित आधारहरू मनासिव छन् वा छैनन् वा त्यसको आधारमा सफाईको मौका दिन मनासिव नभएमा भनी सम्बन्धित अधिकार प्राप्त अधिकारीले गरेको निर्णय न्यायको रोहमा अदालतले विचार गर्न नसक्ने अवस्थामा रहन सक्दैन । निर्णयकर्ताले त्यस्ता निर्णयको प्रयोजनको लागि दिने आधारहरू न्यायिकता, स्वच्छता, व्यवहारिकता र औचित्यलाई मापदण्ड बनाएर उल्लेख गर्नु उपयुक्त हुन्छ । नियमावलीको यो कानूनी व्यवस्था निरपेक्षित नभै सापेक्षित देखिन्छ । सफाई पेश गर्ने मौका दिदा मनासिव नपर्ने भएमा “सो कुराको” पर्चा खडा गर्नु पर्ने अनिवार्य व्यवस्था नियमावलीको यस कानूनी व्यवस्थाले निर्दिष्ट गरेको छ । निवेदकलाई सफाईको मौका पेश गर्ने अवसर प्रदान नभएको अतिरिक्त त्यस्तो पर्चामा के कस्ता आधार र कारणहरू हुन जसले गर्दा निवेदकलाई सो मौका दिनु पर्ने अवस्था परेन, यस बारेमा निर्णय पर्चामा केही उल्लेख भएको देखिएन । सजाय गर्ने

अधिकारीले अधिकारको प्रयोग गर्दा कानूनको उचित कार्यविधि पूरा नगरी गर्न मिल्दैन । प्रस्तुत मुद्दामा निवेदकलाई नोकरीबाट हटाईएको पर्चामा निजलाई सफाईको मौका दिनु नपर्ने उचित मनासिव आधार खुलाउनु पर्ने दायित्वलाई सजाय दिने अधिकारीले पालना गरेको देखिएन ।

२०५७३१९ गतेबाट राजिनामा स्वीकृत गरी पाउन निवेदकले निवेदन गरेकोमा सो विदा स्वीकृत नभै २०५७३१३ बाटै सेवाबाट अवकाश दिएको २०५७४१२ को निर्णय पर्चाबाट देखियो । निवेदकले माग गरे बमोजिम बाहेक कारवाहीको रोहमा त्यसमा पनि निर्णय मिति पूर्व देखि नै अवकाशको मिति लागू हुने त्यस्तो कुनै कानूनी व्यवस्था रहेको भन्ने लिखित जवाफ समेतमा उल्लेख भएको देखिदैन । “कानूनद्वारा प्रष्ट किटानी अधिकार विना निर्णयको मिति भन्दा अघि देखि लागू हुने गरी वरखास्त गर्न नपाउने” भन्ने सिद्धान्त ने.का.प. २०३१ निर्णय नं. ८६८ पृ. ३६५ नन्द गोपाल राजभण्डारी विरुद्ध रुपलाल न्यौपाने खाद्य तथा कृषि मन्त्रालय समेतको उत्प्रेषण मुद्दामा स्थापित भएको देखिएको समेतबाट २०५७४१२ को गृह मन्त्रीस्तरको निवेदकलाई सेवाबाट हटाउने गरी भएको निर्णय पर्चालाई मन्त्रीपरिषद्को २०६०।८।१ को निर्णयबाट सदर गरेको भए पनि खास कारणहरु उल्लेख नगरी २०५७३१३ बाटै

देखि लागू हुने गरी अवकाश दिएको कानून सम्मत देखिएन ।

तसर्थ प्रहरी नियमावली २०४९ को नियम ८९(२) ग बमोजिम सफाईको मौका दिनु नपर्ने मनासिव आधार कारण उल्लेख भएको नपाईएको, निवेदकलाई सम्पर्क स्थापित गर्न वास्तविक प्रयास गरेको समेत मिसिलबाट नदेखिदा गृह मन्त्रालयको २०५७४१२ को निर्णय एवं तत्कालिन श्री ५ को सरकारको २०६०।८।१ को निर्णय कानून सम्मत नदेखिदा उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी दिएको छ । उल्लेखित कानून एवं सिद्धान्तको विवेचना समेतका आधारमा निवेदकलाई पूर्ववत सेवामा वहाली गर्नु गराउनु भनी विपक्षीका नाममा परमादेशको आदेश समेत जारी हुने ।

५. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री अनूपराज शर्मा
माननीय न्यायाधीश श्री दामोदरप्रसाद शर्मा
संवत् २०६२ सालको फौ.पु.नं.....३५८१
फैसला मिति: २०६५।२।३०।५

मुद्दा: नकवजनी चोरी ।

पुनरावेदक/वादी: चिनियाकाजी श्रेष्ठको
जाहेरीले नेपाल सरकार
विरुद्ध
प्रत्यर्थी /प्रतिवादी: राजु मगर

जाहेरवाला चिनीयाकाजी श्रेष्ठले आफ्नो वुटवल न.पा.वडा नं. १२ राजमार्ग चौराहा स्थित नेशनल जनरल स्टोर्सको पसलबाट रु. ६,१४,०५०। वरावरको सुन सहितको धनमाल मिति २०६०।१।३० गते चोरी भएकोले अपराधी पत्ता लगाई कारवाही गरी पाऊं भनी मिति २०६०।१।०१ मा हुलिया जाहेरी दर्खास्त दिएको पाइन्छ । तत्पश्चात् मात्र मिति २०६०।१।१७ गते यी प्रतिवादी राजु मगरलाई चिनेको तथा अन्य २ जना नाम थाहा नभएको व्यक्तिले उक्त चोरीको वारदात गरी अपराध गरेको भनी पुनः किटानी जाहेरी दिएको देखिन्छ । प्रतिवादीले आफुलाई रु.१००। दिए भनी अदालतमा समेत आई वयान गरेको देखिन्छ । तापनि अन्य प्रतिवादीहरु पक्राउ परेको पनि देखिदैन । वस्तुस्थिति मुचुल्काका मानिसहरुले समेत शंका सम्म गरी कागज गरि दिएको अवस्था छ । सो चोरीको कुनै पनि दशीको सामान वरामद भएको देखिदैन । चोरी गरिएको सुन बेचेको भनिएको पसल समेत पत्ता लगाउन सकेको छैन । नेशनल जनरल स्टोर्स भनी जाहेरीमा उल्लेख भएको र सो पसल गर गहनाको पसल नभएको साथै चोरी भएका प्रायशः धनमाल सुनै सुन देखाईएको अवस्था हुंदा त्यत्तिका सुनका गरगहना घर वा बैंकमा नराखी जनरल स्टोर्समा राख्नुको कुनै औचित्य समेत देखिन नआई निज जाहेरवालाको जाहेरी दर्खास्त नै

तथ्यमा पूर्ण रुपले आधारित भएकोमा द्विविधा उत्पन्न भएको छ । सो सन्दर्भमा अनुसन्धान तहकिकातकै सम्बन्धमा शंका एवं द्विविधा उत्पन्न हुंदा त्यत्तिका सम्पत्ति आफ्नो पूख्यौली भएको भनी जाहेरवालाले कागज गरेको तथा जाहेरीमा उल्लेख भए वमोजिमको धनमाल राख्न सक्ने हैसियतका जाहेरवाला हुन भनी वस्तुस्थिति मुचुल्काका मानिसहरुले लेखाई दिएवाट पनि चोरी भएको भनिएको सो पसलमा त्यत्तिका धनमाल नभएको भान परी सो कुरालाई समर्थन र पुष्टि गरेकै मान्नु पर्ने पनि देखिन्छ । यसका अतिरिक्त मुख्य जाहेरवालाले आफ्नो त्यत्तिका सम्पत्ति यी प्रतिवादी समेतको मिलेमतोमा चोरी गरेको भए अदालत समक्ष उपस्थित भई आफ्नो जाहेरी दर्खास्तलाई पुष्टि हुने गरी वकपत्र गर्नु पर्नेमा जाहेरवाला उपस्थित भई वकपत्र समेत गरेको नदेखिँदा प्रतिवादी उपरको आरोपित कसूर नै शंकास्पद देखिएको हुंदा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ वमोजिम फौजदारी कसूर प्रमाणित गर्ने भार वादी पक्ष नेपाल सरकारको भएकोमा सो दायित्व पुरा गरेको नदेखिएको परिप्रेक्ष्यमा शंकाको सुविधा अभियुक्तले पाउने सर्वमान्य फौजदारी न्याय सिद्धान्त समेतको आधारमा केवल न्यून परिमाणको रु. १००। प्राप्त भएको भनी आफ्नो वयानमा स्वीकारैमा त्यस्तो नगन्य वा अस्वभाविक सावितीको खासै कानूनी अर्थ नहुने हुंदा यस अदालतबाट प्रस्तुत

मुद्दामा दोहयाई दिने निस्सामा उल्लेख गरिएका आधार कारणसंग सहमत हुन सकिएन । त्यस अर्थमा चोरी जस्तो गम्भिर फौजदारी अभियोगमा यि प्रतिवादीलाई सजाँय गर्नु कानून र न्यायको रोहमा उचित नहुने समेत हुनाले आरोपित कसूरवाट निजलाई सफाई दिने ठहऱ्याएको शुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसलालाई अन्यथा भन्न मान्न मिलेन ।

अतः प्रतिवादी राजु मगरलाई शुरु अभियोग दावीको कसूरवाट सफाई दिने ठहऱ्याएको शुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहऱ्याएको पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

६. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री खिल राज रेग्मी
सम्बत् २०६१ सालको दे.पु.नं.-----८४७५
फैसला मिति: २०६४।१०।१३।१

मुद्दा :- निर्णय दर्ता बदर दर्ता हक कायम
चलन ।

पुनरावेदक / वादी: कमल नाथ चौधरी

विरुद्ध

प्रत्यर्थी / प्रतिवादी: धनेश्वरी देवी कामत
भन्ने धनेश्वरी कामत

भूमि प्रशासन शाखा मोरंगको मिति २०३६।१।९ को निर्णयबाट अलखनाथ राजवंशीको नाममा दर्ता रहेको कि.नं.२४५ को ज.वि.०-५-१८ समेतका जग्गाहरु हदबन्दी भन्दा बढी भै विक्री वितरण गरी मोही समसो मियाँलाई जग्गाधनी प्रमाण पत्र दिने गरी निर्णय भएको देखिन्छ । यसरी मोही समसो मियाँले पाएको कि.नं.२४५ को समुच्चै जग्गा निजपछि अन्य विभिन्न व्यक्तिहरुमा स्वामित्व सदै गई हालको दर्तावाला धनेश्वरी कामतको नाममा कायम हुन आएको देखिन्छ । यहि कि.नं.२४५ को जग्गा ट्रायल चेक हुँदा ज.वि.१-४-० भएको भै नरबढी हुन आएकोले ज.वि.०-१८-२ को २०२७ साल देखिँको लाग्ने मालपोत लिई प्रतिवादी धनेश्वरी कामतको नाममा श्रेस्ता कायम गरी दिने गरी मालपोत कार्यालय मोरंगबाट मिति २०५५।१।९ मा निर्णय भएको देखिन्छ । यसरी समुच्चै कि.नं.२४५ को जग्गा साविक जग्गाधनी गगनीवाट हस्तान्तरण भै सकेपछिको अवस्थामा भूमी सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा १५ मा भएको हद भन्दा बढी भएको जग्गा प्राप्त गरिएपछि सो जग्गामा सम्बन्धित जग्गावालाको हक तथा अधिकार स्वतः समाप्त भएको मानिने छ भन्ने भएको व्यवस्था समेतबाट साविक जग्गाधनी गगनीको हकवालाले सो कित्ता जग्गामा मेरो बाँकी थियो भनी दावी गर्न निजलाई हकदैया रहेको देखिँदैन । अर्को तर्फ

क्रि.नं.२४५ को समुच्चा जग्गा साविक मोही समसो मियाँले मिति २०४८।११।९ मा खलिमोछिन मियाँलाई राजीनामा गर्दापनि सो नरबढी जग्गामा यी वादीको भोग चलन नभएको कुरा मालपोत कार्यालयको प्रमाण मिसिलबाट पुष्टी भैरहेको देखिन्छ । यस्तो स्थितिमा २०३६ साल मै विवादित जग्गा ससिम नै विक्री वितरणमा गई तहतत खरीद विक्री भै हक हस्तान्तरण भएको अवस्था देखिँदा मौकैमा नरबढी तर्फ दावी गर्न नसकी मिति २०५६।३।२४ मा मात्र दायर भएको प्रस्तुत फिरादलाई ज.मि.को १८ नं.को हदम्याद भित्र परेको मान्न मिलेन । तसर्थ, शुरु फैसला उल्टी गरी हकदैया तथा हदम्यादको आधारमा फिराद खारेज हुने गरेको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

७. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री ताहिरअली अन्सारी
सम्बत् २०५८ सालको दे.पु.नं.---११४७
फैसला मिति: २०६५।२।१९।१९

मुद्दा :- हरहिसाब गराईपाऊँ ।

पुनरावेदक वादी: प्रमोद शर्मा

विरुद्ध

प्रत्यर्थी प्रतिवादी: नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक

पुनरावेदक होटल र प्रत्यर्थी बैंकका बीच ऋण रकम लिने दिने सम्बन्धमा भएको सम्पूर्ण कारोबारको हरहिसाब यकिन गराई मान्ने उद्देश्यले पुनरावेदक होटलले मुलुकी ऐन, अ.व.३६, ८२ र लेनदेन व्यवहारको ४० नं.को कानूनी व्यवस्था समाती फिरादपत्र दर्ता गरेको देखिन्छ । वादीले प्रतिवादी बैंकसँग लिएको कर्जाको रकम निर्धारित मिति समयभित्र भुक्तानी नगरेको कारण सो कर्जा प्रवाह गर्दा सुरक्षण वापत राखिएको पुनरावेदक होटलको अचल सम्पत्ति लिलाम गर्ने सम्बन्धमा सूचना प्रकाशित भएपछि सो लिलामी कार्य रोक्ने उद्देश्यबाट हरहिसाब गराई पाऊँ भन्ने दावी लिई फिराद दर्ता भएको तथ्य फिराद लेखबाटै सिद्ध भइरहेको छ । पुनरावेदक होटल एक उद्योगको रुपमा रहेको र प्रत्यर्थी बैंक तत्कालीन वाणिज्य बैंक ऐन, २०३१ र हालको बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ अन्तर्गत वाणिज्य बैंकको रुपमा स्थापित संस्था भएकोमा कुनै विवाद छैन ।

पुनरावेदक होटलले प्रत्यर्थी बैंकबाट ऋणलिएको र सो ऋणको सावाँ, ब्याज रकम भुक्तानी तालिका अनुसार पूर्ण रुपले भुक्तानी नगरेको तथ्यमा पनि विवाद देखिँदैन । प्रत्यर्थी बैंकले आफ्नो व्यवसाय प्रवर्द्धनको सिलसिलामा ऋण रकमको प्रवाह गर्ने क्रममा नै पुनरावेदक होटललाई ऋण दिएको र सो वापत सुरक्षण समेत राखेकोमा

पुनरावेदक होटलले सो ऋण निर्धारित समयभित्र नबुझाए पछि प्रचलित कानून बमोजिम उक्त ऋण रकम असूल गर्ने अधिकार बैंकलाई ऐनले प्रदान गरेको छ । सोही क्रममा लिलामी सूचना समेत प्रकाशित गरेपछि पुनरावेदक होटलले अदालती बन्दोबस्तको ३६, ८२ र लेनदेन व्यवहारको ४० नं.समेतको सहारा लिई हरहिसाब गराई पाऊँ भन्ने दावी लिई अदालत प्रवेश गरेको देखिन्छ । सो लेनदेन व्यवहारको ४० नं.को कानूनी व्यवस्था हेर्दा पुनरावेदकले दावी लिएजस्तो संस्थागत रूपमा ऋण कारोबार भएकोमा सोको हरहिसाब गराई दिने सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था नभई ऐन विपरीत गरिएको कारोबार वा नाबालकको धन बिगान गरिएको व्यवहार, सामान्य कर्जा व्यवहारमा ब्याजको ब्याज खाएको जस्ता उक्त ४० नं.मा उल्लेखित अन्य लेनदेन लगायतको कारोबार उपर नालिश गर्ने हदम्याद सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । त्यस्तै अदालती बन्दोबस्तको ३६ नं.ले पनि हदम्यादको कुरालाई नै व्यवस्थित गरेको र सोही ८२ नं.ले फिराद वा नालेश गर्ने हकदैयाको विषयमा उल्लेख गरेको देखिन आउँछ ।

कुनै विषयमा फिराद वा नालिश दिई अदालत प्रवेश गर्ने पक्षले आफ्नो दावी कुन कानूनको कुन व्यवस्था अन्तर्गत स्थापित हुने हो भन्ने कुराको स्पष्ट कानूनी आधार समेत

खुलाउन सक्नु पर्दछ । केवल हदम्याद र हकदैयाको कुरा देखाउँदैमा जुनसुकै प्रकारको दावी वा फिराद स्थापित हुन्छन् भन्ने हुँदैन । कानूनले स्पष्ट उपचारको व्यवस्था नगरेको विषयमा अदालतले फिराद दावीको औचित्यभित्र प्रवेश गरी न्याय निरोपण गर्न मिल्ने हुँदैन । कानूनले उपचारको स्पष्ट व्यवस्था नगरेको विषयमा पनि अदालतले न्याय निरोपण गर्ने हो भने विषय विषयका विवादको सम्बन्धमा छुट्टाछुट्टै उपचारको मार्ग प्रशस्त गर्नुको कुनै औचित्य नै रहँदैन । पुनरावेदक वादीले प्रस्तुत मुद्दामा आफ्नो दावी स्थापित हुने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था यकीन गरी फिराद दायर गरेको देखिएन । वादीले स्पष्ट कानूनी आधार नै नदेखाई दायर गरेको फिरादबाट शुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतले महालेखा परीक्षक जस्तो संवैधानिक अंगको सहयोग लिने गरी हरहिसाब गराई दिने गरेको फैसला कानूनमा आधारित रहेको देखिन आएन । विना कानूनी आधार जस्तोसुकै विषयमा पनि आवश्यकता भन्दा बढी सक्रियता देखाई अदालतले कानूनी कारवाही र न्यायिक निर्णय गर्न मिल्दैन ।

प्रस्तुत मुद्दाका दुई पक्ष बीचको कारोबार र व्यवहार "लेनदेन व्यवहारको" महल भित्र पर्ने र सामान्य कानून लागू हुने श्रेणी भित्र पर्दैन । यस्ता दुई कम्पनी बीचको कारोबार स्पष्ट रूपमा वाणिज्य बैंक ऐन, २०३१ भित्र पर्ने देखिन्छ । यसमा कुनै विवाद

वा द्विविधाको ठाउँ छैन । त्यसकारण सोही ऐनले निर्धारित गरेको कानूनी व्यवस्था दुवै पक्षकालागि लागू हुने कुरा पनि निर्विवाद छ । उक्त ऐन अनुसार कर्जा प्रदान गर्ने बैंकले आफ्नो बाँकी बक्यौता रकम असूल गर्न पाउने नै देखिएको र ऋणी यी निवेदकले प्रस्तुत फिराद दायर गर्न पाउने व्यवस्था उक्त ऐनमा नभएको अवस्थामा यस्तो फिराद र कारवाहीबाट ऋण असूली प्रक्रिया अवरुद्ध हुन सक्दैन । यस्तै विवाद समावेश भएको वादी होटल लुम्बिनी विरुद्ध नेपाल औद्योगिक विकास निगम भएको मुद्दामा वादीले दावी लिँदा जुन ऐन र दफाहरूको आधार लिई फिराद दायर गरेको हो सो दफाहरूमा हरहिसाब गराई पाऊँ भन्ने फिराद दिन पाउने व्यवस्था नभएको हुँदा त्यस्तो फिरादबाट ईन्साफ दिन नमिल्ने भनी यस अदालतबाट स्पष्ट सिद्धान्त समेत प्रतिपादित भइरहेको देखिन्छ (ने.का.प. २०४४, नि.नं.३०६३, पृष्ठ ४४९) । प्रस्तुत विवादमा पनि वादीले उल्लेख गरेको अ.वं.३६ र लेनदेन व्यवहारको ४० नं.मा हिसाब गराई दिने कानूनी व्यवस्था रहे भएको नपाइएकोले उपर्युक्त सिद्धान्त समेतको आधारमा प्रस्तुत फिरादपत्रको औचित्यभिन्न प्रवेश गरी इन्साफ गर्न मिल्ने देखिएन ।

तसर्थ माथि विवेचना गरिएका आधार कारण समेतबाट प्रस्तुत मुद्दामा शुरु जिल्ला अदालतले वादी दावी बमोजिम हिसाब गराई दिने ठहर्‍याएको फैसला उल्टी

गरी फिराद दावी खारेज हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

द. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री खिलराज रेग्मी
माननीय न्यायाधीश श्री ताहिरअली अन्सारी
संवत् २०६३ सालको फौ. पु.नं. ०४०९
फैसला मिति: २०६५।३।१९।४

मुद्दा : जवरजस्ती करणी ।

पुनरावेदक: सुक वहादुर कुमाल

विरुद्ध

विपक्षी: खकुमार श्रेष्ठको जाहेरीले नेपाल सरकार

जाहेरवाला ख कुमारले आफ्नो ३^१/_२ (साढे तीन) वर्षकी नावालिका छोरीलाई प्रतिवादीले जवरजस्ती करणी गरी रहेको देखि स्थानिय व्यक्तिहरूको सहयोगमा निज प्रतिवादीलाई पक्काउ गरी प्रहरी समक्ष बुझाएको देखिएको र घटनावाट पीडित वालिकाले आफू प्रति भएको घृणित र दुर्व्यवहारपूर्ण कार्यको सम्पूर्ण कुरा खुलाई अधिकार प्राप्त अधिकारी र अदालत समक्ष वकपत्र गरि दिनुका साथै सो घटनास्थलमा आफ्नो वावुको उपस्थिति पछि मात्र प्रतिवादीको सो पीडावाट मुक्त भएको

व्यहोरा समेत खुलाई दिएको देखिन्छ । प्रतिवादीले वालिकाको घटनाको बेला लगाएको कटुको सनाखन गरिदिनु साथै शरीर जांच गर्ने चिकित्सक डा.केदार सेन्चुरीले पीडित वालिकाको स्वास्थ्य परीक्षण गरी दिएको प्रतिवेदन हेर्दा Mild swelling & Redness of the valve, Dried Sticky material present around the valve भनि उल्लेख गरेको देखिन्छ । साथै प्रतिवादीको शारिरीक जांच गर्दा Sticky dried material present around penis and pubic and pubic hair. भनि प्रतिवेदन दिएको पाइन्छ । प्रतिवादी तर्फका विद्वान अधिवक्ताहरुले पीडितमा कुनै किसिमको Mark of violence देखिएको छैन भनी लिएको जिकिर उपरोक्त चिकित्सकको प्रतिवेदनबाट खण्डीत हुन पुगेको प्रष्ट छ । अनुचित प्रभाव (Undue influence) मा पारी लेख्ने चक दिई फर्काई त्यसप्रकार Sexual Intercourse गर्न खोजिएको देखिएको छ । पीडित वालिकाको valva वरीपरी सुनिएको (swelling) अवस्था देखिएको छ । आफू माथि के गर्न खोजिएको भन्ने थाहा नपाउने अवस्थाकी अवोध वालिकाले प्रतिवादी माथि जाई लाग्न सक्ने कुरा भएन । प्रतिवादीले त्यस प्रकार करणी गरेपछि दुखेकोले आफु रोएकी थिए भनी वयानमा उल्लेख गरेकी छन् । यस प्रकार उमेर नपुगेकी अवोध वालिकाले रुनु सिवाय उसंग कुनै उपाय भएन । सोही वखत आफ्नो वावु आएको हुँदा उन्मुक्ति पाएको

भन्ने देखिएको छ । यसप्रकार उमेर नपुगेकी अवोध वालिका उपर प्रतिवादीबाट भएको त्यसप्रकारको sexual Assault (यौन सम्बन्धी आक्रमण) निर्दयी र लज्जित प्रकारको रहेको छ । प्रतिवादीको सो कार्य मनसाय पूर्वक (Meansrea) र पूर्ण अपराध जन्य रहेको छ । यस्तो अपराधजन्य मनसायबाट वालिका उपर गरिएको कार्य Indecent Assault (अशिष्ट आक्रमण) मुलुकी ऐन जवरजस्ती करणीको महलको १ बमोजिम Sexual offence भित्र पर्ने प्रष्ट छ । प्रतिवादीको मानसिक असन्तुलन भए रहेको अवस्था समेत देखिएको छैन । अदालत समक्ष निजले डर त्रास र कुटपिट गरी सावित रहेको भनि जिकिर लिएतापनि प्रतिवादीले सो कुराको पुष्टी गर्न सकेको देखिदैन । प्रतिवादीले आफ्नो Sexual desired लाई पुरा गर्न वालिकाको Hymen संग लिङ्ग पुऱ्याएको वा योनीको वरीपरी घर्षण गरेको भन्ने देखिएको छ । वालिकाको कटु र प्रतिवादीको शारिरीक परीक्षणबाट वीर्य स्खलन भएको अवस्था देखिएको छ । यस सम्बन्धमा मुलुकी ऐन जवरजस्ती करणीको १ नं अनुसार जवरजस्ती करणीको वारदात कायम हुनकोलागि योनी भित्र लिङ्ग प्रवेश गरेको हुनु पर्ने वा योनी भित्र विर्य स्खलन भएको हुनु पर्ने वा पीडितको योनीको कन्याजाली च्यातिएको हुनुपर्ने भन्ने कुरा उल्लेख नभएको अवस्थामा लिङ्ग र योनी विच सामान्य घर्षण प्रर्याप्त देखिने

भनी ने.का.प. २०६३, नि.नं. ७६८२, पृष्ठ ४६२ मा यस अदालतबाट सिद्धान्त कायम रहेको देखिन्छ । यसै गरी योनीमा लिङ्ग प्रवेश नगरे सम्म जबरजस्ती करणीको कसूर हुँदैन भनी सबै अवस्थामा व्याख्या गर्न नमिल्ने भनी ने.का.प. २०६३, नि.नं. ७६५२, पृष्ठ २३६ मा सिद्धान्त स्थापित रहेको छ । विधीशास्त्री मोदीले पुरुष लिङ्गले स्त्रीको योनी भागलाई छुनु मात्र पनि जबरजस्ती करणी हुनको लागि पर्याप्त हुने कुरा बताएका छन् । उनले आफ्नो शब्दमा To Constitute the offence of rape it is not necessary that there should be complete penetration of the the penis with the emission of semen and the rupture of the hymen. Partial Penetration of the penis within the labia majora or the vulva or pudendum with or with out emission of semen or even an attempt at penetration as quite sufficient for the purpose of the law. भनेका छन् -Medical jurisprudence and toxicology 23 rd edition P. 897)

यसरी प्रतिवादीले प्रहरी समक्ष गरेको बयानलाई जाहेरवाला पीडितको आमा, स्वयं पीडित वालिकाले गरेको वकपत्र र चिकित्सकले दिएको रायवाट अपराधको पुष्टी भएको छ । यस्तो अवस्थामा यी प्रतिवादीलाई अभियोग माग दावी वमोजिम पीडित क वालिकालाई जबरजस्ती करणीको महलको १ नं. को कसूरमा ऐ. ३ नं. को

देहाय १ नं. वमोजिम कैद वर्ष १२ हुने ठहर गरी ऐ. महलको १० नं. ले प्रतिवादीको आधा अंश समेत पीडितले पाउने ठहर गरेको शुरु जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको ईन्साफ मिलेकै देखिदा सदर हुने ।

९. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री बलराम के.सी.

माननीय न्यायाधीश श्री गौरी ढकाल

सम्बत् २०६० सालको रिट नं. ३२९७

आदेश मिति: २०६४।१२।१७।१

विषय :- उत्प्रेषण समेत ।

निवेदक: चक्रलाल श्रेष्ठ

विरुद्ध

विपक्षी: श्रम अदालत, काठमाडौं समेत

श्रम ऐन २०४८ को दफा २५ मा निवेदकले दावी गरे जस्तो कोर्ट फी तथा मुद्दा मामिला गरे वापतको खर्च समेत कर्मचारीले भराइपाउन सक्ने व्यवस्था भएको देखिएन । अतः उल्लेखित दावी अनुसारको रकम निवेदकलाई भराइदिने गरी श्रम कार्यालयबाट भएको निर्णय क्षेत्राधिकारविहिन भएको हुँदा सो निर्णय बदर गरेको श्रम अदालतको मिति २०६०।७।५ को फैसलामा कानूनको त्रुटि भएको नदेखिएकोले

निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी गर्न परेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहरेछ ।

कुनै विषयमा निर्णय गर्दा कानूनले त्यस्तो निर्णय गर्ने अधिकार दिएको छैन, कानून हेरेर मात्र अधिकारक्षेत्र ग्रहण गर्नुपर्नेमा कानूनले अधिकार नदिएकोमा पनि क्षतिपूर्ति भराउने निर्णय गरेको हुँदा आइन्दा अधिकार प्रयोग गर्दा आफ्नो अधिकार हेरेर गर्ने गर्नु भनी मिति २०५६।३।१५ मा निर्णय गर्ने अधिकारीलाई जहाँ भए पनि सचेत गराउनु भनी प्रस्तुत आदेशको प्रतिलिपि सहित श्रम विभागमा लेखी पठाउन सर्वोच्च अदालत नियमावली २०४९ को नियम ६७ (३) बमोजिम यो आदेश जारी हुने ।

१०. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री रामकुमारप्रसाद शाह
माननीय न्यायाधीश श्री ताहिरअलि अन्सारी
सम्बत २०६१ सालको दे.पु.नं. --१००६२
फैसला मिति: २०६५।२।३०।५

मूद्दा:- घर हटाई चलन चलाई पाउँ ।

पुनरावेदक वादी: ओसी उल्ला अन्सारी
विरुद्ध

प्रत्यर्थी प्रतिवादी: कलीम जोलहा समेत

साविक जग्गाधनी सकीनाको हकवाला भएकोले निज समेतको नाममा दर्ता रहेको कि. नं. ४२८, २५४ समेतका जग्गा हाम्रा नाममा नामसारी गर्न गा. वि. स. वाट भएको शिफारिस अनुसार नामसारी भएको भन्ने समेत प्रतिवादीहरूले जिकिर लिएको पाइन्छ । तर प्रतिवादीहरूले नामसारी गराएका जग्गाहरू स्व. सकीनाको नामको नम्बरी जग्गा भएको र प्रस्तुत मुद्दामा विवादित जग्गा नम्बरी जग्गा सकीनाको नाममामा दर्ता रहेको होइन । मालपोत कार्यालय वा गा. वि. स. मा सकीनाको नाममा विवादित कि. नं. १८३।१३ र १८३।१४ का जग्गाहरू दर्ता रहेको भन्ने प्रतिवादीहरूको भनाई छैन । बेलगती जग्गा २०३२ साल देखि नै पहिलो पटक यिनै वादीको नाममा गा. वि. स. मा लगत रहने गरी घर घडेरीमा दर्ता भएको तथ्यलाई प्रतिवादीहरूले खण्डन गर्न सकेको अवस्था छैन । त्यस्तो घर घडेरीको जग्गामा घर बसोवास गरी वादीले निर्विघ्नतापूर्वक भोग चलन गरी आएको देखिन्छ । यसको अतिरिक्त हकवालाको नाताले हक प्राप्त गरेको भनिएको सकीनाको मृत्यू २०४३ सालमा भएको देखिन्छ । तर निज सकीनाले यी वादीको नामको लगत-दर्ता बदर गराउन र आफ्नो हक कायम गराउन उजुर वाजुर गरेको समेत देखिदैन ।

यसरी लामो समय देखि निर्वाध ढंगले घर बसोवास गर्दै आएको र सम्बन्धित गा.वि.स.ले यिनै वादीको नाममा घर घडेरीको लगत रहने गरी २०३२ सालमा दर्ता गरेवाट समेत त्यस्तो जग्गामा अब आएर प्रतिवादीहरूले अपुतालीवाट हक प्राप्त गर्ने भनिएको सकीनाको हक कायम रहेको भन्ने आधारमा यी प्रतिवादीहरूले हक प्राप्त गर्न नसक्ने भनी लगाउको दे. पु. नं. १००६३ (सो दर्ता वदर नामसारी खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउँ भन्ने मुद्दामा यिनै वादी र प्रतिवादी रहेका र निर्णयाधार पनि उस्तै रहेकाले एउटा मुद्दा समावेश गरिएको) मा वोलिसकिएको छ । यस्तो अवस्थामा लामो समय देखिको निर्वाध भोग चलन र घर बसोबास एवं घर घडेरीमा दर्ता भएवाट समेत दावी गरिएको जग्गामा वादीको नै हक कायम रही आएको देखिन्छ । त्यस्तो वादीको हक कायम रहेको जग्गा मध्ये न. नं. १० मा प्रतिवादीहरूले घर गोठ बनाई त्यसमा आफ्नो हक भएको जिकिर समेत गरेको देखिन्छ । नक्सा मुचुल्कावाट देखिएको गोठ घर जस्तो फूसको छाप्रो कुनै वेला पनि बनाई ठड्याउन सकिने देखिएकोले वादीले भनेको मिति भन्दा पहिलो देखि नै प्रतिवादीहरूले सो घर बनाएको भन्ने अनुमान गर्न उचित हुने देखिदैन । त्यसकारण घर बनाउनेको ११ नं. को हदम्याद भित्र वादी दावी परेन भन्ने प्रतिउत्तर जिकिर तर्क संगत देखिन नआई

प्रतिवादीहरूले वादीको हक भोगको घर जग्गामा खिचोला गरेको प्रमाणित हुन आउँछ । तसर्थ वादी दावीको न. नं. १० को जग्गामा खिचोला गरेको ठहराउनु पर्नेमा वादी दावी पुग्न नसक्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत वुटवलको फैसला मिलेको नदेखिदा सो फैसला उल्टी भै न. नं. १० को जग्गामा प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूले बनाएको घर हटाई वादीले चलन चलाउन पाउने ठहराएको जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ।

११. एक न्यायाधीशको इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ
सम्बत् २०६४ सालको रिट नं.-----०६९३
आदेश मिति: २०६४।१०।१७।५

मुद्दा :- परमादेश सहित जो चाहिने उपयुक्त
आदेश जारी गरी पाऊँ ।

निवेदक: विजेन्द्रलाल जोशी
विरुद्ध

विपक्षी: सम्माननीय प्रधानमन्त्री
गिरिजाप्रसाद कोइराला, प्रधानमन्त्री
तथा मन्त्रपरिषदको कार्यालय
सिंहदरवार, काठमाडौँ समेत

नेपालको संविधान, २०१९ ले कायम
गरेको नेपालको क्षेत्रनै नेपालको क्षेत्र हुने

भनी नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ४(२)(क) ले भन्नु पर्नेमा सो नगरेकोले सो गर्नु गराउनु र सुस्तावासीको कुण्ठित मौलिक हक बहाली गर्नु भन्ने विषय सार्वजनिक सरोकारको विषय भनी जिकिर लिएको देखिए पनि त्यस्तो सार्वजनिक सरोकारको विषयमा कसरी र कुन संवैधानिक तथा कानूनी प्रश्न समावेश भै यसको निरूपणको लागि आदेश जारी गरी विवादको टुङ्गो लगाउनु पर्ने हो, स्पष्ट उल्लेख गरी निवेदनमा जिकिर लिन सकेको देखिदैन। अर्कोतर्फ निवेदकले रिट निवेदनमा माग गरेको विषयको प्रकृति न्यायीक निरूपण सम्बन्धी नभई सरसर्ती हेर्दा पनि सिमा विवाद जस्ता दुई देश बीचको कुटनैतिक सम्बन्ध र संविधान संशोधन जस्ता विशुद्ध राजनैतिक क्षेत्रसँग सम्बद्ध देखिन्छ। यस अदालतबाट २०६२ सालको रिट नं. ११८ राजीव पराजुली विरुद्ध भ्रष्टाचार नियन्त्रण शाही आयोगसमेत, विषय बन्दीप्रत्यक्षीकरण अधिकारपृच्छा (स.अ.बु. विशेषांक, फागुन २०६२, नि. मिति २०६२।११।१) मुद्दामा "संवैधानिक, कानूनी वा न्यायिक निरूपणको मापदण्डभित्र नपर्ने राज्य र शासन व्यवस्थाका नीतिगत कुराहरु एवं न्यायपालिकाले भन्दा

कार्यपालिका, व्यवस्थापिका वा अन्य निकायबाट प्रभावकारी किसिमले निरूपण हुन सक्ने राजनीतिक विवादलाई नै राजनैतिक प्रश्नको रूपमा लिनुपर्ने हुन्छ। अदालतले आफू समक्ष आएका विवाद न्यायिक निरूपणको मापदण्ड (Judicially manageable standard) भित्र पर्ने नपर्ने के हो ? निक्यौल गर्नुपर्ने हुन्छ। संवैधानिक वा कानूनी प्रश्न समावेश नभएको, न्यायिक निरूपणको लागि योग्य नभएको राजनीतिक प्रश्नमा निश्चय नै अदालत प्रवेश गर्नु हुँदैन" भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको पाइयो। यस्तो अवस्थामा प्रस्तुत रिट निवेदमा निहित सिमा विवाद र संविधान संशोधन जस्ता कुटनैतिक सम्बन्ध र राजनैतिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित सार्वजनिक विवादका विषयमा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) आकर्षित हुन सक्ने देखिदैन।

अतः माथि विवेचित आधार कारणहरुबाट प्रस्तुत रिट निवेदन नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) अन्तर्गत प्रथम दृष्टि मै न्यायीक निरूपण गर्नु पर्ने विषयको नदेखिंदा रिट निवेदनको अन्य तथ्यगत कुरालाई विचार गर्न र विपक्षीहरुबाट लिखित जवाफ मगाई रहनु परेन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।